

УДК 629.113.004.67:656.13
UDC 629.113.004.67:656.13

ВПЛИВ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Гайдай Г.Г., Національний транспортний університет, м.Київ ,Україна

EFFECTS OF FOREIGN INVESTMENT ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

Gaidai G.G., National Transport University, Kyiv, Ukraine

ВЛИЯНИЕ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ УКРАИНЫ

Гайдай А.Г., Национальный транспортный университет, г. Киев, Украина

Постановка проблеми. В умовах інтеграційних процесів у сучасному світі надходження іноземних інвестицій стає одним із ключових критеріїв статусу країни, успішності її входження у світове господарство. Трансформація економіки України свідчить про те, що країна не користується в повному обсязі перевагами міжнародного ринку капіталів і залишається з обмеженими обсягами залученого та вкладеного капіталу за кордон. Тому, виявлення факторів, що впливають на інвестиційний процес та вивчення процесу безпосереднього впливу іноземних інвестицій на стабілізацію національної економіки належить до актуальних завдань сучасної вітчизняної економічної науки. Саме по собі питання пошуку інвестиційних джерел в економіку України є також досить актуальним, у зв'язку з чим зусилля багатьох учених- економістів спрямовані на удосконалення методів та інструментів їх пошуку, характеру впливу їх на економічний розвиток країни.

Національне законодавство в сфері регулюванні іноземних інвестицій декларує захист та сприяння іноземним інвестиціям, встановивши державні гарантії захисту іноземних інвестицій, звільнення іноземних інвесторів від сплати ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) здійснюють позитивний вплив на економічний розвиток країни, підвищуючи загальну продуктивність факторів виробництва, а якщо говорити більш узагальнено, ефективність використання ресурсів в економіці країни-реципієнта. Це відбувається за трьома каналами: завдяки тісному зв'язку, що існує між ПІІ та зовнішньоторговельними потоками, за допомогою перетікання з однієї сфери економіки в інші і завдяки іншим видам зовнішньої дії на діловий сектор країни-реципієнта, а також через їх безпосередній вплив на структурні чинники, характерні для даної країни-реципієнта. Так, у найменш розвинених країнах ПІІ надають кілька менший вплив на зростання, що завжди пояснювалося наявністю так званого порогового рівня зовнішнього впливу . Цілком очевидно, що для того, щоб Україна мала можливість скористатися вигодами від іноземної присутності на своїх ринках, необхідно досягти певного рівня розвитку в галузі освіти, технології, інфраструктури та охорони здоров'я. Не дозволять країні у всій повноті скористатися вигодами від ПІІ і недосконалі і слабозрозвинені фінансові ринки. Слабке фінансове посередництво надає набагато більш сильний негативний вплив на вітчизняні компанії, ніж на багатонаціональні. У деяких випадках це може привести до дефіциту фінансових ресурсів, що заважає місцевим компаніям скористатися можливостями, що відкриваються в сфері бізнесу в зв'язку з присутністю в ній іноземних компаній. Участь іноземних інвесторів у фізичній інфраструктурі і в фінансових секторах України (за умови наявності адекватних систем нормативного регулювання) може допомогти у вирішенні цих двох проблем. Отримання економічних вигод від ПІІ цілком досягне для нашої країни, але ці вигоди не виникають автоматично. Для того, щоб отримати максимальні вигоди від присутності іноземних компаній в економіці України, першочергово важливим є наявність здорового, сприятливого ділового середовища, яке стимулює як внутрішні, так і іноземні інвестиції, впровадження новацій і вдосконалення навичок, – все це сприяє зростанню конкуренції між компаніями. Якщо країна має

слабку правову базу в цілому і законодавчу систему, що забезпечує правове регулювання в сфері конкуренції та в галузі екології, або якщо всі ці закони не застосовуються скільки-небудь дієво на практиці, то однієї присутності сильних у фінансовому відношенні іноземних компаній для стимулювання економічного розвитку країни може виявитися недостатньо. Зазначимо, що ПІІ як і офіційна допомога в цілях розвитку не може бути основним засобом вирішення проблем розвитку України. Країна, яка нездатна залучити засоби для інвестицій із внутрішніх джерел навряд чи виграє від отримання ПІІ. Цінні папери є досить важливий об'єкт інвестування як інституціональних, так і приватних інвесторів. Зазвичай, вкладення здійснюються не лише в один цінний папір, а в набір цінних паперів, який і утворює «портфель», а подібного роду інвестування називають «портфельним». Тобто, портфельне інвестування означає вкладення коштів у певну сукупність цінних паперів (акції, облігації, похідні цінні папери та ін.). До цієї категорії відносять або 1) вкладення у цінні папери у формі певного пакета (портфеля) таких документів, або 2) невеликі за обсягами інвестиції, які не дають змоги їх власникам помітно впливати на діяльність господарюючого суб'єкта. В Україні (визначення Держстату), це менше 10 % голосів в управлінні підприємства-резидента. Тож, фактично до категорії портфельних інвестицій в Україні відносяться і невеликі пакети акцій підприємств, і різноманітні боргові інструменти, які використовуються приватним сектором української економіки, органами державної та місцевої влади. Результат портфельного інвестування – отримання очікуваної доходності при мінімально допустимому ризику.

Портфельне інвестування, яке має тривалу практику та здійснюється в Україні має ряд переваг: - можливість надати сукупності цінних паперів, об'єднаних в портфель, інвестиційні якості, які не можуть бути досягнуті при вкладенні коштів у цінні папери якогось одного емітента; - отримання оптимального поєднання доходності та ризику для кожного конкретного інвестора; - відносно невисокі затрати в порівнянні з інвестуванням в реальні активи, тому є доступним для значного числа індивідуальних інвесторів; - забезпечення отримання досить високих доходів за відносно короткої часовий інтервал. Прямі та портфельні іноземні інвестиції мають різний характер та різний вплив на функціонування української економіки. Прямі інвестиції впливають на розвиток матеріального виробництва та сферу надання послуг в Україні. Портфельні – на функціонування фінансових грошових потоків у нашій державі. При цьому, обидва ці інвестиційні потоки досить тісно пов'язані між собою. У ході економічного відтворення України, зокрема за весь її період незалежності ПІІ виконували ряд важливих суспільних функцій, сприявши відповідній трансформації галузевої структури української економіки та притаманних нашій країні відносин власності. Кожен із цих процесів знайшов своє віддзеркалення у диференціації іноземних прямих інвестицій по галузях господарства України та країнах-донорах інвестицій у нашу країну. Портфельні інвестиції нерезидентів, насичуючи економіку України грошима, забезпечуючи їх капіталізацію й адекватну оцінку бізнесу, роблячи бізнес в цьому кластері країн більш прозорим і доступним для прямих інвесторів, несуть одночасно системний ризик спекулятивних атак, мильних бульбашок, втечі капіталу, ринкових шоків, що викликають масштабні фінансові і економічні кризи.

Так, в 95% країн, що розвиваються, іноземні портфельні інвестиції мають підлеглий характер по відношенню до прямих інвестицій в бізнес. Одна група причин – закритість, дрібність фінансових ринків частини країн, їх дуже низький розвиток і екстремальні ризики для портфельних інвесторів («ринки на frontier», незнання «місцевих правил гри»), неліберальні валютні режими і режими рахунку капіталу, надконцентровану власність, яка не залишає матеріалу для портфельних вкладень, можливості переважно спекулятивних операцій в силу того, що внутрішні фінансові системи знаходяться в розбалансованому стані. Інша група причин – інтерес країн, що розвиваються саме до прямих інвестицій нерезидентів, здатних внести вирішальний вклад у модернізацію економіки і рівень знань, які в ній підтримуються. З цієї точки зору Китай, що має кратно більший рівень іноземних прямих інвестицій в порівнянні з Україною, володіє серйозними перевагами в забезпеченні високих темпів зростання і модернізації економіки. І, навпаки, Україна, яка постійно отримує масштабний потік іноземних портфельних інвестицій, що носять переважно спекулятивний характер, при відносно низьких розмірах прямих інвестицій, знаходиться в невідповідному положенні в порівнянні з Китаєм. Для України це вибір нерезидентами насамперед спекулятивних інвестицій, умовно «портфельних», з низькою консервативною компонентою. Прямі іноземні інвестиції в Україну – переважно на сировинний сектор або в промисловість першого технологічного переділу. Під іншими інвестиціями, які надходять в економіку України розуміють усі операції фінансового

рахунку, що не належать до прямих або портфельних інвестицій, а також резервних активів. Інші інвестиції класифікуються за такими видами фінансового інструменту: інші інструменти участі в капіталі; кредити і позики; валюта і депозити; торгові кредити і аванси, спеціальні права запозичення (зобов'язання).

За офіційною інформацією Держстату у зв'язку із нестабільністю політичної та економічної ситуації в Україні відбулося зменшення іноземного інвестування. На 1 січня 2016 року обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал нерезидентів), внесених в економіку України з початку інвестування, становив 58,157 млрд дол. Зокрема, у 4 кварталі 2015 року у порівнянні з 3 кварталом 2015 року чистий приплив інвестицій становив 1,592 млрд дол., а кількість країн-інвесторів знизилася на 2 – до 136 країн. Чистий приплив ПІІ в Україну в 2015 році становив 2,860 млрд дол., що удвічі менше від показника 2014 року в 6,013 млрд дол. У 2015 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 5677,3 млн дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу). З Євросоюзу надійшло 44423,0 млн дол. інвестицій (76,4 % загального обсягу акціонерного капіталу), із країн СНД – 5043,5 млн дол. (8,7 %), з інших країн світу – 8690,4 млн дол. (14,9 %). Інвестиції надійшли зі 136 країн світу. Серед 10 основних країн-інвесторів, на які припадає майже 83 % загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 19035,9 млн дол., Німеччина – 6291,8 млн дол., Нідерланди – 5561,5 млн дол., Російська Федерація – 4287,4 млн дол., Австрія – 3257,5 млн дол., Велика Британія – 2714,1 млн дол., Британські Віргінські Острови – 2493,5 млн дол., Франція – 1825,8 млн. дол., Швейцарія – 1325,4 млн дол. та Італія – 1267,8 млн дол. [7].

Таблиця 1 - Динаміка доходів від надходження іноземних інвестицій (млн дол. США) [4, с. 18]

Доходи від інвестицій	2014 р				2015 р				2016р
	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв	1 кв
Прямі іноземні інвестиції	2402	1990	2039	1970	1149	555	1571	1224	-640
Портфельні інвестиції	222	-369	2890	1939	2853	1738	543	3653	-408
Інші інвестиції	-2216	1406	-1888	-3871	515	-1095	456	325	-3984

Причому важливим фактом є те, що частина іноземних інвестицій, які надходили в Україну протягом останніх років з ряду іноземних держав, особливо з офшорних зон, інших юрисдикцій з пільговими умовами оподаткування бізнесу, насправді мали українське джерело.

Основними перешкодами для інвесторів залишаються відсутність гарантій прав власності, нестабільне податкове законодавство, значний корупційний тиск і валютні обмеження. Слід зауважити, що сьогодні державна політика в сфері залучення прямих іноземних інвестицій характеризується відсутністю контролю за частками залучених інвестицій в розрізі сфер економічної діяльності, законодавчо не встановлено перелік стратегічних галузей, безпечні пороги участі в них іноземного капіталу та відповідний механізм здійснення оцінки такої участі на передінвестиційному етапі. Відсутність стратегії інвестиційної політики та ефективних механізмів регулювання допуску іноземного капіталу призвела до його стихійного розподілу в різних сферах української економіки.

У стратегії інвестиційної діяльності важливу роль відіграють науково обґрунтоване визначення пріоритетних напрямів інвестування, їх відповідність державним інтересам, програмним цілям національного відродження України, швидкого подолання економічної кризи і досягнення стабілізації та зростання народного господарства. Для покращення інвестиційного клімату для розвитку економіки України необхідно здійснити такі заходи:

- забезпечення ефективного функціонування правової та судової сферах;
- викорінення корупції на всіх рівнях влади;
- лібералізація підприємницької діяльності через зменшення рівня бюрократії та спрощення регуляторного середовища;
- збільшення попиту громадян на українську продукцію;

- зменшення фіскального тиску на бізнес і зниження податків;
- інтенсивний розвиток українського ринку цінних паперів, забезпечення умов для розвитку сучасних фондових інструментів, біржової інфраструктури.

Пріоритетні завдання, які покликані збільшити іноземні інвестиції, це: 1) реформи у сферах економіки; 2) впровадження нових технологій у виробництво; 3) виробництво товарів широкого вжитку; 4) імпортозаміщення товарами вітчизняного виробництва.

Але варто зазначити, що цілі інвесторів, які з'являються на національному ринку, часто суперечать внутрішній економічній програмі розвитку. Найбільше інвесторів цікавлять проекти, розраховані на короткострокову перспективу, з результатом у найкоротші строки. Дешевий доступ до українських сировинного ринку, науково-технологічної бази і кваліфікованої робочої сили також привернули увагу іноземних інвесторів. Покращенню інвестиційної діяльності сприятиме надання пільг малому та середньому бізнесу, можливість реалізації вже розроблених інвестиційних проектів, що потребують, на рівні регіонів, створення спеціальних інформаційно-економічних підрозділів. Завдяки цьому реалізація цих заходів забезпечить сприятливий інвестиційний клімат для залучення іноземних коштів в умовах нестачі внутрішніх джерел фінансування та сприятиме поживленню економічної, зокрема інвестиційної та інноваційної діяльності, та покращення на цій основі соціальних умов можливе завдяки рішучим, комплексним, швидким і послідовним ринковим реформам, які сприятимуть підприємницькій ініціативі, забезпечать конкурентне середовище й нададуть економіці стимули ефективного розвитку.

Висновки. Роль іноземних інвестицій в економіці України величезна, вони відіграють значну роль у підтримці, функціонуванні та динамічному розвитку економіки країни. Зміни, які відбуваються в кількісному співвідношенні інвестицій, впливають на зміни обсягу суспільного виробництва, зайнятості населення, структурних економічних показників і динаміки розвитку різних галузей народного господарства. Ефективне використання іноземних інвестицій господарюючими суб'єктами України для економіки країни має принципове значення, особливо щодо збільшення кількості інноваційних проектів, масштабів інвестування. При досягненні бажаного рівня ефективності, іноземне інвестування веде до стабільного економічного зростання.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Міжнародні інвестиції : навчально.-методичний. посібник / [Бредіхін В.М., Покатаєва К.П., Близнюк А.О., Попкова К.О.] / Харківський національний автомобільно-дорожній університет. — Х. : ХНАДУ, 2008. — 268 с.
2. Головня О.М. Управління інвестиційним кліматом : інтереси держави, регіонів і підприємств / О.М. Головня // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 1. – С. 256–261.
3. Двойних К.Є. Ефективність інвестицій в умовах нової економіки / К.Є. Двойних // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 2. – С. 12–16.
4. Платіжний баланс і зовнішній борг України 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua/doccatalog
5. Стратегія економічного та соціального розвитку України "Шляхом європейської інтеграції" від 8.11.2012 р.
6. Шарп У. Інвестиції / Шарп У., Александер Г., Бейли Дж. ; [пер. с англ.]. – М. : ИНФРА-М, 2001. – XII, 1028.
7. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Doing Business report series – World Bank Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/reports>

REFERENCES

1. Mizhnarodni investytsii : navch.-metod. posibnyk / [Bredikhin V.M., Pokataieva K.P., Blyzniuk A.O., Popkova K.O.] / Kharkivskyi natsionalnyi avtomobilno-dorozhnyi un-t. — Kh. : KhNADU, 2008. — 268 s. (Ukr)
2. Holovnia O.M. Upravlinnia investytsiinym klimatom : interesy derzhavy, rehioniv i pidpriemstv / O.M. Holovnia // Aktualni problemy ekonomiky. – 2014. – 1. – S. 256–261. (Ukr)

3. Dvoynikh K. Ye. Efektyvnist investytsii v umovakh novoi ekonomiky / K. Ye. Dvoynikh // Investytsii: praktyka ta dosvid. – 2014. – 2. – S. 12–16. (Ukr)
4. Platizhnyi balans i zovnishnii borh Ukrainy 2015 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : [www.bank.gov.ua/doccatalog\(Ukr\)](http://www.bank.gov.ua/doccatalog(Ukr))
5. Stratehiia ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku Ukrainy. "Shliakhom yevropeiskoi intehratsii" vid 8.11.2012 r. (Ukr)
6. Sharp U. Ynvestytsyy / Sharp U., Aleksander H., Beily Dzh. ; [per. s anhl.]. – M. : YNFRA-M, 2001. – XII, 1028. (Rus)
7. Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ukrstat.gov.ua> (Ukr)
8. Doing Business report series – World Bank Group [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.doingbusiness.org/reports>

РЕФЕРАТ

Гайдай Г.Г. Вплив іноземних інвестицій на економічний розвиток України / Г.Г. Гайдай // Вісник Національного транспортного університету. Серія «Економічні науки». Науково-технічний збірник. – К. : НТУ, 2016. – Вип. 3 (36).

У статті розглянуто сутність та фактори економічного зростання, роль інвестиційних ресурсів у розвитку країни, отримання економічних вигод від іноземних інвестицій на рівні держави. Виділено основні наслідки прямих іноземних інвестицій для економіки України. Запропоновано заходи щодо поліпшення змісту і розподілу іноземних інвестицій.

Метою статті є проведення комплексного аналізу поточного стану прямого іноземного інвестування в економіку України та визначення подальших перспектив надходження прямих іноземних інвестицій відповідно до нинішніх економічних та політичних реалій.

У статті розкрито сутнісні характеристики прямого іноземного інвестування, виділено ключові етапи еволюції інвестиційних процесів та особливості надходження прямих іноземних інвестицій в умовах нинішньої соціально-економічної та воєнно-політичної кризи. Проаналізовано динаміку та структуру прямих іноземних інвестицій в українську економіку. На основі проведеного дослідження з'ясовано, що сьогодні Україна потребує системного реформування економіки загалом та інвестиційної політики зокрема. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні та впровадженні механізмів та методів залучення ПІІ, що спрямовані на лібералізацію, модернізацію, дерегуляцію економіки та заохочення інноваційного розвитку України.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ, ІНВЕСТИЦІЙНІ РЕСУРСИ, ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ (ПІІ), ПОРТФЕЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ, ІНШІ ІНВЕСТИЦІЇ

ABSTRACT

Gaidai G.G. Effects of foreign investment on the economic development of Ukraine. Economics. Visnyk National Transport University. Series «Economic sciences». Scientific and Technical Collection. – Kyiv: National Transport University, 2016. – Issue 3 (36).

The article examines the essence and factors of economic growth, the role of investment resources in developing countries, getting of economic benefits from foreign investments at the state level. The main effects of foreign direct investments to the economy of Ukraine. Some measures to improve the content and distribution of foreign investment.

The aim of the article is to conduct a comprehensive analysis of the current state of foreign direct investment in the Ukrainian economy and to determine the future prospects of FDI inflow in accordance with the current economic and political realities. The essential characteristics of foreign direct investment have been revealed in the article and key stages of the investment processes' evolution and FDI inflow characteristics in the current social and economic and military-political crisis have been highlighted. Also the dynamics and structure of foreign direct investment in the Ukrainian economy. Prospects for future research lies in the development and implementation of mechanisms and methods of FDI attraction that aimed at liberalization, modernization, deregulation of the economy and innovation development encouragement of Ukraine.

KEYWORDS: ECONOMIC GROWTH, INVESTMENT FUNDS, FOREIGN DIRECT INVESTMENT (FDI), PORTFOLIO INVESTMENT, OTHER INVESTMENTS

РЕФЕРАТ

Гайдай А.Г. Влияние иностранных инвестиций на экономическое развитие Украины / А.Г. Гайдай // Вестник Национального транспортного университета. Серия «Экономические науки». Научно-технический сборник. – К. : НТУ, 2016. – Вып. 3 (36).

В статье рассмотрено сущность и факторы экономического роста, роль инвестиционных ресурсов в развитии страны, получение экономических выгод от иностранных инвестиций на уровне страны. Выделены основные последствия прямых иностранных инвестиций для экономики Украины. Предложены меры по улучшению содержания и распределения иностранных инвестиций.

Целью статьи является проведение комплексного анализа текущего состояния прямого иностранного инвестирования в экономику Украины и определение дальнейших перспектив поступления ПИИ в соответствии с нынешними экономическими и политическими реалиями.

В статье раскрыты сущностные характеристики прямого иностранного инвестирования, выделено ключевые этапы эволюции инвестиционных процессов и особенности поступления прямых иностранных инвестиций в условиях нынешнего социально-экономического и военно-политического кризиса. Проанализирована динамика и структура прямых иностранных инвестиций в украинскую экономику. На основе проведенного исследования установлено, что сегодня Украина нуждается в системном реформировании экономики в целом и инвестиционной политики в частности. Перспективы дальнейших исследований заключаются в разработке и внедрении механизмов и методов привлечения ПИИ, направленных на либерализацию, модернизацию, дерегуляцию экономики и поощрение инновационного развития Украины.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ, ИНВЕСТИЦИОННЫЕ РЕСУРСЫ, ПРЯМЫЕ ИНОСТРАННЫЕ ИНВЕСТИЦИИ (ПИИ), ПОРТФЕЛЬНЫЕ ИНВЕСТИЦИИ, ДРУГИЕ ИНВЕСТИЦИИ.

АВТОР:

Гайдай Г.Г., Національний транспортний університет, кафедра економіки, старший викладач, e-mail: Ania-gy@ukr.net, тел.+380442803016, Україна, 01010, м.Київ, вул. Суворова 1.

АВТОР:

Гайдай А.Г., Национальный транспортный университет, кафедра экономики, старший преподаватель, e-mail: Ania-gy@ukr.net, тел.+380442803016, Украина, 01010, м.Киев, ул. Суворова 1.

AUTHOR:

Gaidai G G., National transport University, Department of Economics, senior lecturer, e-mail: Ania-gy@ukr.net, тел.+380442803016, Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str. 1.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Бондаренко Євгеній Валентинович, доктор економічних наук, професор, Президент академії інвестицій в науку і будівництво України.

Швець Людмила Василівна., кандидат економічних наук, Національний транспортний університет, кафедра економіки, професор.

REVIEWER:

Bondarenko Eugene V., Doctor of Economics, professor, President of the Academy of investment in science and Construction of Ukraine.

Shvets L. V., candidate of economic Sciences, National Transport University, Department of Economics, associate Professor